

--	--	--

האם עקרונות המלחמה מתאימים לכוחות למבצעים מיוחדים?

פעילות כוח משימה רנג'ר בסומליה כמקרה מבחן

מסוק בלקהוק מעל מוגדישו בירת סומליה. המטרה: לתפוס כמה עוזרים בכירים של מוחמד איידיד - ראש אחת המיליציות הגדולות של סומליה

התמונות המופיעות במאמר לקוחות מהסרט Black Hawk Down. הניצבים בסרט הם לוחמי רנג'ר והטייסים, השתתפו במבצע עצמו

מאמר זה בוחן את תפיסת ההפעלה של הכוחות המיוחדים של ארצות הברית בסומליה אל מול עקרונות המלחמה, ודן בגורמים שהביאו לכישלון המבצע במוגדישו. המסקנה המרכזית של הכותב היא שפעילותה של ארצות הברית בסומליה נכשלה מכיוון שהופרו חלק מעקרונות המלחמה ובמיוחד עקרון ההפתעה

ד"ר טל טובי

מרצה במחלקה להיסטוריה כללית באוניברסיטת בר-אילן ובמכללה לפיקוד טקטי

ב-3 באוקטובר 1993 ערכו הכוחות המיוחדים של ארצות הברית פשיטה על מעוזו של מוחמד איידיד, ראש אחת המיליציות הגדולות בסומליה. הפשיטה נערכה באור יום באחד מהאזורים הצפופים ביותר בבירת סומליה, מוגדישו. המטרה הייתה לתפוס כמה עוזרים בכירים של איידיד, אולם הפעולה הסתבכה, ועל אף שהמבוקשים נתפסו, הוגדרה הפשיטה ככישלון - 18 לוחמים אמריקניים נהרגו ועשרות נפצעו, ומאות סומלים קיפחו גם הם את חייהם.¹ הפשיטה הייתה למעשה שיאה של המעורבות האמריקנית במלחמת האזרחים בסומליה, שהחלה בינואר 1991. את הפשיטה ביצע כוח משימה של ארצות הברית שנשלח בשלהי אוגוסט 1993. שמו של כוח המשימה היה רנג'ר, ושם המבצע היה "גותיק סרפנט" (Gothic Serpent). כוח המשימה נשלח לאחר הידרדרות מתמשכת במצב הביטחון בסומליה וחוסר יכולתו של כוח שמירת השלום של האו"ם להתמודד עם המיליציה של איידיד.

מפקדו של כוח המשימה היה מיגור ג'נרל ויליאם גריסון, קצין בעל ניסיון צבאי עשיר בכוחות המיוחדים של ארצות הברית. כוח המשימה כלל נציגים מרוב הכוחות המיוחדים של ארצות הברית: צוותי דלתא, פלוגה B מהגדוד השלישי של רג'ימנט הרנג'ר ה-75 ולוחמי הקומנדו הימי. סיוע אווירי ניתן על-ידי החטיבה האווירית למבצעים מיוחדים 160,² שהתבססה על מסוקי סער בלקהוק ועל מסוקי תקיפה קלים מסוג ליטל-בירד.³ כוח המשימה עבד בשיתוף פעולה עם ה-CIA, בניסיון להשיג מודיעין מבצעי אודות איידיד. מרגע הגעתו ועד 3 באוקטובר ביצע כוח המשימה שבע משימות ברחבי העיר מוגדישו.

מטרתו של מאמר זה לבחון את תפיסת ההפעלה של כוח המשימה אל מול עקרונות המלחמה ואל מול רמות המלחמה, ולדון בגורמי הכישלון של המבצע ובמיוחד של הפשיטה על מעוזו של איידיד, שהתבצעה ב-3 באוקטובר. כמו כן ייבחנו דפוסי הפעולה של כוח המשימה על-פי המודל התאורטי של ויליאם מקרבן.⁴ נקודת המוצא של מאמר זה היא שהפעילות האמריקנית בסומליה נכשלה מכיוון שהופרו חלק מעקרונות המלחמה ובמיוחד עקרון ההפתעה.

עקרונות המלחמה ועקרונות ההפעלה של הכוחות המיוחדים של ארצות הברית

אי הוודאות והחיכוך הקיימים במלחמות הגבירו את הרצון לנבש סדרה של עקרונות שיעניקו מידה של ודאות בשדה הקרב. במהלך המאה ה-19 גובשה סדרה של עקרונות בעקבות לימוד וניתוח של מערכות צבאיות, שהתקיימו במהלך ההיסטוריה ובמיוחד במלחמות נפוליאון. עקרונות מלחמה אלה הוצגו כעקרונות שתקפים לכל תקופה ולכל עת

ושאינם מושפעים משינויים טכנולוגיים, ארגוניים או תורתיים.⁵ ב-1921 קבע הצבא האמריקני רשימה של תשעה עקרונות. המטרה העיקרית הייתה ליצור אחדות תורתית:⁶

- יעד (objective).** לכל פעולה צבאית תהיה מטרה שהוגדרה בבידור. הצלחת המבצע מותנית בהכוננת כל מאמצי היחידות הרלוונטיות אל המטרה.
- התקפיות (offensive).** היוזמה ההתקפית היא מרכז הכובד במלחמה. ההתקפה תהיה יעילה ומכריעה, אם הוגדרה המטרה בבידור.
- ריכוז הכוח (mass).** כדי להשיג הכרעה יש לרכז את הכוח הצבאי במקום ובזמן הנכונים.
- חיסכון בכוח (economy of force).** ריכוז המינימום ההכרחי של כוחות עבור המאמצים המשניים.
- תמרון (maneuver).** נטילת יוזמה ושמירתה באמצעות הובלת האויב למקום שבו הוא נמצא בעמדת נחיתות.

בדוקטרינה למבצעים מיוחדים משולבים [1998] נקבע כי עקרונות המלחמה הקונוונציונליים חלים גם על הכוחות המיוחדים

- אחדות הפיקוד (unity of command).** אבטחת אחדות המאמצים תחת רשות פיקודית אחת.
- אבטחה (security).** מטרתו של עיקרון זה לנטרל את המגמות ההתקפיות ואת נטילת היוזמה על-ידי האויב, כלומר למנוע מהיריב להשיג יתרון בלתי צפוי.
- הפתעה (surprise).** יש להכות את האויב במקום, בזמן ובאמצעים שהוא אינו מוכן אליהם.
- פשטות (simplicity).** אין לבצע תכנית מסובכת ומתוחכמת מדי העלולה להשתבש בעקבות אי הוודאות והחיכוך של המלחמה. בדוקטרינה למבצעים מיוחדים משולבים (1998) נקבע כי עקרונות המלחמה הקונוונציונליים חלים גם על הכוחות המיוחדים. עם זאת, במקרים מסוימים יש צורך להדגיש היבטים שונים כמו עקרון החיסכון בכוח. אין המשאבים המוגבלים של הכוחות המיוחדים ניתנים להפעלה נגד מטרת או משימות משניות ולא חיוניות.⁷

פעולתם של הכוחות המיוחדים יש לדון בתפיסה התאורטית של מקרבן, המציג את עקרונות המלחמה המסורתיים כחלק מעקרון העל של תפיסת ההפעלה של הכוחות המיוחדים. עקרון זה הוא השגת עליונות יחסית,⁸ ופירושו יצירת התנאים שבהם כוח תקיפה קטן משיג יתרון מכריע על סדר כוחות גדול של האויב המבוצר היטב בעמדות הגנה. במילים אחרות, יש למצוא את נקודת התורפה של האויב ולהתקיף אותה. אמנם בכל מבצע צבאי הכוח מנסה לאתר את הנקודה זו, אך במבצעים מיוחדים יש למציאת נקודת התורפה ערך מוסף וחשוב.⁹ השגת העליונות היחסית חייבת להיות בתחילת ההתנגשות, ויש לשמור עליה כדי להבטיח את הצלחת המשימה. היכולת להשיג את היתרון היחסי דורשת עירוב של אומץ, של אינטלקט, של העזה ושל התמדה. קלאוזוביץ כינה זאת בשם הגורמים המורליים.¹⁰ אם היתרון היחסי אבד, קשה מאוד להחזירו. כמו כן ככל שההתנגשות מתארכת, התוצאות תלויות הן ביכולותיו של האויב להתאושש ולהשיב לעצמו את היוזמה והן בניצול הדדי של הזדמנויות וחוסר ודאות. גורמים אלה משפיעים ומעצימים את תופעת החיכוך. ניתן לומר שכלל שהמבצע מתארך, כך הסיכוי להצליח קטן, ומידת הפגיעות של הכוח התוקף עולה. למעשה, מקרבן מחזק את עקרון ההפתעה, וניתן לומר כי העליונות היחסית היא נגזרת של עיקרון זה.

עיקרון נוסף שמקרבן דן בו הוא עקרון האימון הממושך. עיקרון זה קובע כי על הכוחות להתאמן זמן רב לפני היציאה למבצע מסוים. אם הכוח הוא הטרוגני, כלומר מורכב מכמה יחידות, על היחידות השונות להכיר היטב את היכולות המבצעיות שמביאה איתה כל יחידה. מכניזם אופרטיבי זה ניתן להשגה באמצעות עיקרון זה.

מקרבן מחלק את המבצע של הכוחות המיוחדים (ולמעשה כל מבצע צבאי) לשלושה שלבים. בכל שלב באים לידי ביטוי עקרונות המלחמה המסורתיים:¹¹

- תכנון המבצע.** בשלב הזה בא לידי ביטוי עקרון הפשטות.
- הכנת הכוח לקראת המבצע.** בשלב הזה באים לידי ביטוי עקרונות האימון הממושך והאבטחה.
- ביצוע הפעולה.** זו מתבצעת על-פי שלושה עקרונות: יעד, הפתעה ומהירות. בחינה של פעולות כוח משימה רנג'ר מצביעה על כך שנעשה ניסיון לשמור על המסגרת התאורטית של עקרונות המלחמה, אך ממשימה למשימה היה כרסום בעקרונות אלה בעיקר בשל עקומת הלמידה של הכוחות הסומליים. בסוף התהליך, בפשיטה שהתבצעה ב-3 באוקטובר, הופרו כמעט כל עקרונות המלחמה.

לכאורה תכנון הפשיטה ב-3 באוקטובר מילא אחר הציוויים של עקרונות המלחמה. היעד היה מוגדר - תפיסת שניים מסגניו של איידיד. מדובר היה בפעולה התקפית של כוח מיומן היטב (עקרון ריכוז הכוח), ולא נקבעו כל יעדים אחרים (עקרון החיסכון בכוח). כמו כן הניידות הגבוהה פיצתה על נטרולם של עקרונות התמרון והאבטחה. לפעולה היה מפקד אופרטיבי אחד ששלט על כל הכוחות באמצעות העליונות הטכנולוגית ומערכות פיקוד ושליטה מתקדמות. כמו כן התכנית הייתה פשוטה והתאימה ליכולת הקרבית והמבצעית של הכוחות המיוחדים, אולם בפועל עקרונות המלחמה הופרו.

אחד מהעקרונות החשובים שהופרו בכל התחומים היה עקרון ההפתעה או היתרון היחסי. הפתעה מושגת באמצעות הונאה, תזמון וזיהוי וניצול נקודות התורפה של האויב. ברמה המדינית הייתה החלטת מועצת הביטחון 837 (6 ביוני 1993) מעין הכרזת מלחמה של האו"ם על המיליציה של איידיד. למעשה החלטה זו הייתה הפעם הראשונה לאחר מלחמת קוריאה, שהאו"ם קיבל מנדט לפעול באופן צבאי כנגד אויב מוגדר.¹² ברמה האסטרטגית הפרס הכספי שהוכרז בתמורה לתפיסתו של איידיד (17 ביוני 1993) סימנה אותו כמטרה הבלעדית של כוחות המשימה השונים, ואיידיד העריך נכונה כי כל המאמצים הצבאיים כוונו בשלב זה נגדו. ברמה האופרטיבית איבד כוח המשימה רג'ר את ההפתעה כבר לאחר הפשיטה הראשונה (30 באוגוסט 1993). גנרל תומס מונטגומרי, סגן מפקד כוחות שמירת השלום של האו"ם, קבע בדוח לאחר פעולה כי הגעת כוח המשימה של הכוחות המיוחדים היה איתנות ברור לאיידיד כי הוא וכוחותיו סומנו כיעד העיקרי של כוח המשימה.¹³ הפשיטות שביצע כוח המשימה במהלך ספטמבר 1993 חשפו את עצם הימצאותם של הכוחות המיוחדים ואת סיבת הגעתם לסומליה.

לגנרל גריסון נותרה רק ההפתעה בתחום הטקטי, אך גם יתרון זה אבד בהדרגה. גריסון השתמש ביכולת הניידות הגבוהה ובעוצמת האש של כוחותיו כדי להוציא לפועל מבצעים מהירים ומכריעים לפני שהכוחות הסומליים יצליחו להתארגן ולהגיב ביעילות. למרות הניסיונות של גנרל גריסון לגוון את דפוסי הפעולה,¹⁴ לאחר שש משימות למדו הסומלים את דרכי הפעולה והטכניקות הקרביות של הכוחות המיוחדים. בפעולה השישית (21 בספטמבר) דיווחו לוחמי הכוחות המיוחדים כי רקטות RPG נורו לעבר המסוקים.¹⁵ כמו כן ב-25 ספטמבר הופל מסוק בלקהוק, שלא היה שייך לכוחות המיוחדים, באמצעות RPG. הלקחים לא הופקו, וכך איבד כוח המשימה גם את היתרון הטקטי שלו.

ביטול היתרון הטקטי התבטא גם בכך שהפשיטה

ב-3 באוקטובר נערכה בשעות היום. אחד מהיתרונות הטקטיים הגדולים של ארצות הברית הוא יכולת הפעולה בלילה. הדבר מתאפשר הודות לאמצעים טכנולוגיים לראייה ולסימון מטרת בלילה. מול אויב שאין לו יכולת כזו ניתן להשיג יתרון יחסי.¹⁶ עם הסתבכותה של המשימה והימשכותה לתוך שעות החשכה לא היו ללוחמים האמריקניים כל יתרון ברחובות. אולם הסומלים לא ניצלו כראוי את היכרותם עם שטח הפעולה, ובכך נמנע אסון כבד יותר לכוחות האמריקניים. ביטול היתרון הטקטי היה מהגורמים העיקריים להתארגנות המהירה של הסומלים לאחר שזיהו כי המסוקים האמריקניים מתקרבים לעבר העיר מוגדישו. למעשה רק היתרון הטכנו-טקטי של הכוחות המיוחדים - רמת חיילות גבוהה, משמעת ולכידות חברתית, מנע אסון מוחלט.

ביטולו של עקרון ההפתעה פעל כ"אפקט דומינו". הסומלים התארגנו במהירות והצליחו להפיל שני מסוקים. בשלב זה הופרו עקרונות ההתקפיות והיעד, והכוחות האמריקניים איבדו את היוזמה ושינו את משימתם: מתפיסת המבוקשים לאבטחת אנשי הצוות במסוקים שהתרסקו ולאבטחת הכוחות שלהם לאחר מכן. הכוח פוצל לתת-כוחות, ולמעשה מערכת הפיקוד והשליטה כבר לא התקיימה. גם עקרון הביטחון הופר עם נטילת היוזמה על-ידי הסומלים ויכולתם להשיג יתרון בלתי צפוי עם הפלת שני המסוקים.

ניתן לקבוע כי גם עקרונות התמרון והביטחון הופרו,

אחד מהעקרונות החשובים שהופרו בכל התחומים היה עקרון ההפתעה או היתרון היחסי

מכיוון שההתקפה בוצעה בתוך מעוזו העיקרי של איידיד. גריסון חשב שהוא ינטרל יתרון זה בזכות הניידות הגבוהה של כוח המשימה ובזכות פעולה קצרה שלא תימשך יותר מ-30 דקות, ולכן הכוחות הסומליים לא יספיקו להתארגן. הימשכות הפעולה מעבר לזמן שנקבע פגעה באופן מהותי בעקרון העל שהגדיר מקרבן. ככל שנמשכה הפעולה עלה מספר הנפגעים מקרב הכוחות האמריקניים, אף שהושג היעד המקורי.

עיקרון אחר שהופר (על-פי המסגרת התאורטית של מקרבן) היה עקרון האימון הממושך. כוח המשימה רג'ר הורכב מנציגים של כל הכוחות המיוחדים האמריקניים מכל הזרועות: רג'רס ודלתא (צבא היבשה), הקומנדו הימי (הצי) ו"ציידי הלילה" (חיל האוויר). הייתה זו קביעה מבצעית של פיקוד הכוחות המיוחדים שהוקם ב-1987. לכל כוח היו

את דפוסי הפעולה שלו, והכוחות שנשלחו לסומליה לא הספיקו להתאמן ביחד וליצור דפוס פעולה אחיד ומתואם.¹⁷ במיוחד בלט השוני במאפייני הפעולה בין כוחות דלתא ובין לוחמי הרנג'רס, שנשארו בעיקר נטל הפעולה. אמנם הרנג'רס מוגדרים ככוחות מיוחדים, אך במהותו הרג'ימנט ה-75 הוא כוח מיוחד המיועד ללוחמה בעצימות גבוהה (בניגוד לכוח דלתא שאינו בעל מאפיינים קונוונציונליים).¹⁸

עקרון האבטחה הופר גם בתחום הטקטי לפני ביצוע הפשיטה. במהלך ספטמבר 1993 חזר הגנרל מונטגומרי וביקש ממחלקת ההגנה כי תשלח נגמ"שים מסוג ברדלי לסומליה. בבקשה תמכו גם מפקד פיקוד המרכז, הגנרל הוואר, וכן יושב הראש של המטות המשולבים, הגנרל קולין פאוול. כלי הרכב של כוחות המשימה האמריקניים כללו רק כלי רכב רכים (בעיקר האמרי), שהיו פגיעים לאש נשק קל ונשק ימי, מהסוג שבו השתמשו הסומלים. מחלקת ההגנה סירבה לבקשות אלה בתואנה שהצבת כוחות משוריינים תביא להסלמת העימות ותפגע קשות באפשרות להשגת הסדר פוליטי במדינה.

מחסור ברכב קרבי משוריין אמריקני שהיה אמור לפעול לצד הכוחות האמריקניים האריך את זמן התארגנותה של שיירת החילוץ. הכוחות האמריקניים היו צריכים להסביר לכוחות הפקיסטניים והמלזיים - שהיו להם כלי רכב משוריינים - את תכנית החילוץ.¹⁹ קשיי שפה גרמו לאיבוד זמן יקר עד שהובנה תכנית הפעולה. כמו כן החיילים האמריקניים לא הכירו את כלי הרכב המשוריינים שבהם השתמשו הפקיסטנים והמלזים, עובדה שהקטינה את היעילות המבצעית של הכוחות האמריקניים שהצטרפו לכוחות האו"ם.²⁰

בעבודת הגמר שלו באקדמיה לפיקוד ומטה של חיל האוויר, טען מיג'ור קליפורד די כי הפגיעה הנוספת בביטחון הכוחות בכלל והפשיטה ב-3 באוקטובר בפרט, נגרמה עקב החלטה הפוליטית שלא לשלוח מטוסי הרקולס לסיוע אווירי קרוב לכוח המשימה. אי הימצאותם של מטוסים אלה מנעה הגשת סיוע אווירי קרוב ומסיבי לכוחות הנצורים, והובילה להגדלת מספר הנפגעים של הכוח.²¹ מטוסים אלה הופעלו בהצלחה רבה במהלך יוני 1993, אך הנזק היקפי הרב והפגיעה באוכלוסייה הלא לוחמת הוצגה היטב בשידורי CNN וגרמו לדרג הפוליטי בארצות הברית להחליט על סיום גיחות המטוסים.

כך, בשל היעדרם של סיוע אווירי קרוב ומסיבי ושל כוחות שריון, נשארו הכוחות האמריקניים ללא יכולת להפעיל כוח אש על זה של הסומלים.²² למעשה כוח האש של ארצות הברית על הקרקע השתווה בתחום הטכנו-טקטי לכוח האש של הסומלים, אך מכיוון שמספרן של המיליציות

לוחמים אמריקנים מורדים למרכז מעוזו של מוחמד איידיד ממסוקים | גריסון
השתמש ביכולת הניידות הגבוהה ובעוצמת האש של כוחותיו כדי להוציא לפועל מבצעים מהירים ומכריעים לפני שהכוחות הסומליים יצליחו להתארגן ולהגיב בעיליות

כינה את סיבת התבוסה "Victory Disease". לטענתו שלושה גורמים הובילו לכך: שחצנות, שאננות וחוסר יכולת או רצון להתאים דפוסי פעולה קיימים לתרחישים משתנים.³³ קרצ'ר הוסיף כי תופעות אלה הגיעו עד לרמות הפיקוד הלאומיות הגבוהות ביותר, כלומר עד לנשיא ולמזכיר ההגנה. אחת הסיבות העיקריות לכך הייתה הניצחון המוחץ של ארצות הברית את הכוחות העיראקיים ב-1991.

עקרונות המלחמה ומבצעים בעצימות נמוכה
כאמור, תפיסת ההפעלה של הכוחות המיוחדים קובעת כי עקרונות המלחמה המסורתיים חלים גם על מבצעים מיוחדים. עם זאת במדרג השדה העוסק במבצעים ברמת עצימות נמוכה (1992) ניתן למצוא מערכת עקרונות נוספת.³⁴ כוונתם של עקרונות אלה היא לא להבחין בין לחימה בעצימות נמוכה למלחמה בעצימות גבוהה ולהגדיר מערכת עקרונות חלופית, אלא להוסיף על העקרונות המסורתיים.³⁵ התפיסה של ארצות הברית, מקורה בהבנה כי בעימות המוגבל אין בלעדיות לפעילות הצבאית ויש לשלב גם פעולות פוליטיות, כלכליות וחברתיות. לפיכך, ראוי לבחון את מערכת העקרונות הנוספת:

1. שליטת הדרג הפוליטי. לדרג הפוליטי בעימות המוגבל יש השפעה גדולה יותר על רמות המלחמה

עקרון האבטחה הופר גם בתחום הטקטי לפני ביצוע הפשיטה

את היכולת הקרבית שלו. אולם גריסון קבע את המועד ואת המקום של הפעולה על-פי המודיעין שקיבל מסוכני שטח, על-פי הידיעות שהגיעו אליו.

גורם נוסף שהביא לכישלונה של המשימה היה הביטחון המופרז של הכוחות האמריקניים. המשימות הקודמות, שהסתיימו כמעט ללא נפגעים, גרמו ללוחמים לבטוח ביכולת המבצעית הגבוהה שלהם, ביכולתם להוציא לפועל מבצעים מהירים ומכריעים. עובדה זו הביאה לזניחת ציוד לחימה חיוני בשטח ההתכנסות ולא הצטיידות בכמות מספקת של מים ותחמושת. כמו כן גרם הביטחון העצמי המופרז להמעטה בערך מנהיגותו של איידיד בעיני לוחמיו וכן לזלזול ביכולת הקרבית של הסומלים.³¹ הסומלים נמצאו בתהליך של למידה, והם פיתחו טכניקות להפלת מסוקים בעזרת מטולי RPG. כנראה שאת הטכניקה הזו לימדו את הסומלים "בוגרי אפגניסטן", כלומר לוחמי מוג'הדין, שצברו ניסיון בלחימה נגד ברית המועצות במהלך שנות ה-80.³²

מיגור טימוטי קרצ'ר מהמכון ללימודים קרביים

היה רב יותר, היו הכוחות האמריקניים בעמדת נחיתות בכל הקשור לכוח האש.

את הדיון בכוח האש של שני הצדדים ניתן להציג בעזרת השוואה היסטורית. ניתן להשוות את המעורבות הצבאיות של המדינות המפותחות ברחבי מדינות העולם השלישי, במדינות כושלות²³ ובאזורים הבלתי ניתנים לשליטה²⁴ למעורבות הקולוניאליות, במיוחד במאות ה-16 וה-19. מטרתו של הקולוניאליזם היה להביא את הקדמה ואת התרבות המערבית לאוכלוסיות נחשלות (על-פי ההגדרה המערבית). המעורבות הצבאיות של המדינות המפותחות בשלהי המאה ה-20 וראשית המאה ה-21 הן בבחינת ניסיון לייצב מדינות שקרסו ולמנוע אסונות הומניטריים.²⁵ לפיכך, ניתן לקבוע כי ההתערבות הצבאיות במבצעי שמירת השלום הן המלחמות הקולוניאליות של זמננו. המעצמות הקולוניאליות הצליחו לכבוש אזורים נרחבים ולשלוט על אוכלוסיות גדולות בעיקר בעזרת כוח האש הרב שלהן, ולכן חיוני שיהיה לכוחות הפועלים במבצעי שמירת השלום כוח אש כזה. כוח האש תורגם במקרים רבים גם ליתרון פסיכולוגי.²⁶

אמנם לא בהכרח יש צורך להפעיל כוח אש זה, אך במקרה של התנגשויות צבאיות תושג הכרעה מהירה עד להשלמת המבצע. במאמר שפורסם בכתב העת *Infantry* טוען המחבר כי מקלע המסוקים הבריטי, שהכריע את הילידים באפריקה במהלך ההתפשטות הקולוניאלית הבריטית בשלהי המאה ה-19, משול כיום ליחידות שריון ולמסוקי התקיפה של המדינות המערביות, אמצעי לחימה אשר אינם נמצאים ברשות המיליציות החמושות בעולם השלישי.²⁷

גימס וודס, שהיה סגן מזכיר המדינה לענייני אפריקה בזמן המבצע, טען כי הפעולה נדונה לכישלון מראש מכיוון שנערכה בליבו של שטח עויין. לפיכך זו הייתה משימה בלתי אפשרית, בעיקר בשל הקושי והסיכון לחטוף את איידיד מתוך מעוזו.²⁸ אך קביעתו של וודס היא משום חוכמה שלאחר מעשה. ניתן לבחון את המשימה מכיוון שונה; חטיפת איידיד יכולה להיות משולה לחילוץ בני ערובה הנמצאים גם הם בליבו של אזור עויין. למעשה זהו ייעודו המקורי והעיקרי של כוח דלתא.²⁹

כחוכמה שלאחר מעשה ניתן לטעון כי גריסון יכול היה לשמור על היתרון הטקטי של כוח המשימה שעמד בראשו, אילו פעל בלילה. הטכנולוגיה שבה השתמשה ארצות הברית והמיומנות הקרבית בלחימה בלילה של הלוחמים והטייסים שהשתייכו לכוח המשימה היו יכולים לבוא לידי ביטוי באופן מרבי. מרק באודן כתב שהלוחמים הסומלים היו עשויים להתמוטט בלילה כתוצאה מהשפעתו המעוררת של צמח הגת.³⁰ כלומר, אם כוח המשימה היה תוקף בלילה, הוא היה יכול לפגוע ביכולת ההתארגנות של הסומלים ובה בעת לחזק

הנמוכות (הרמה האסטרטגית והרמה הטקטית). למעשה בעימות המוגבל מתבטלת ההיררכיה המסורתית שבה הדרג הפוליטי אינו מתערב בהחלטות הצבאיות ברמה האסטרטגית, וקבלת ההחלטות והפעלת הכוח נשאת באופן בלעדי באחריותם ובסמכותם הפיקודית של מפקדי הזירות.³⁶ בעימות המוגבל ניתן לראות כי הדרג המדיני מתערב גם בקבלת ההחלטות ברמה הטקטית ואף ברמה הטכנו-טקטית. למעשה, ההגבלות שהדרג הפוליטי מטיל על הפעילות הצבאית עומדות בבסיס ההגדרה של המלחמה המוגבלת.³⁷ הקצונה חייבת להבין את היעדים הפוליטיים ואת השפעתם של המבצעים הצבאיים על יעדים אלה. לפעולה של קבוצת חיילים קטנה יכולה להיות השפעה מכרעת רבה יותר בעימות המוגבל מאשר בסדר כוחות דומה בעימות בעצימות גבוהה. לפיכך, בתכנון המשימה הצבאית יש הכרח להתייחס להתנתקות של הדרג הפוליטי. על הדרג הצבאי לאמץ דרכי פעולה שיתמכו בעקרונות שקבע הדרג המדיני, גם אם יש צורך בהפעלת דרכי פעולה חדשות.

2. איחוד מאמץ. על המערכת הצבאית בזירה לשלב את מאמציה עם גופים צבאיים של מדינות אחרות ועם סוכנויות ממשלתיות ולא ממשלתיות, הן זרות והן אמריקניות, כדי להגיע להכרעה. התכנון הצבאיות חייבות להגדיר כיצד יתרמו הצעדים הצבאיים למהלכים הפוליטיים והכלכליים. עקרון איחוד המאמץ קובע מסגרת לפעולות משולבות בין סוכנויות. הדרג הצבאי יכול למצוא את עצמו פועל בכפיפות לסוכנות אזרחית, שאיננה מחלקת ההגנה, כמו מחלקת המדינה או ה-CIA וגם בכפיפות לסוכנויות העוסקות בביטחון פנים כגון ה-FBI, הרשות למלחמה בסמים או רשויות המכס וההגירה.³⁸ כמו כן ייתכן מצב שבו יפעיל הצבא משאבים של סוכנויות אזרחיות, ואלה יהיו באחריות פיקודית של הצבא.

3. הסתגלות. פירושה היכולת והרצון לשנות או להתאים מבנים ושיטות פעולה כדי לקדם תרחישים שונים ומשתנים. על-פי עיקרון זה נדרש ניתוח זהיר של המשימה, ונדרשות יכולות מודיעיניות מעולות והבנת אזור הפעולה מבחינה פוליטית, כלכלית ותרבותית. ההסתגלות איננה רק גמישות בהפעלת טכניקות ידועות במצבים משתנים, אלא פיתוח של דרכי פעולה חדשות לכל מציאות אופרטיבית.

4. לגיטימיות הפעולה. משמעות העיקרון הזה היא שלכל הסוכנויות יש זכות חוקית להתערב בעימות מסוים. עקרון הלגיטימיות נחלק לשלושה מישורים: המישור הראשון הוא דעת הקהל של המדינה המתירה לממשלה לשלוח כוחות צבאיים לאזור הסכסוך או להתערב בכל דרך אחרת; המישור השני הוא דעת הקהל העולמית, במיוחד

אם פעולות ההתערבות היא של גופים בין-לאומיים כמו האו"ם; המישור השלישי הוא דעת הקהל במדינת היעד. האוכלוסייה המקומית חייבת להסכים למעורבות הזרה. אם לא תהיה הסכמה כזו, המעורבות הזרה יכולה לגרום למרי עממי נרחב ולהסלמת העימות.

5. התמדה. לעימות המוגבל אין התחלה או סיום ברורים שניתן לצינם בפעולות מכריעות.³⁹ העימות המוגבל הוא מאבק ארוך מטבעו, ולפיכך התמדה היא חיונית להצלחה. לכן נדרש ניתוח מידע זהיר כדי לבחור את הזמן והמקום הנכונים לפעולות. ההתמדה מסייעת למפקד להתעלם מהצלחות קטנות בטווח הקצר ולשאוף להשיג את המטרות לטווח הארוך.

בחנית פעולותיו של כוח משימה רגיר מאפשרת למצוא כמה הפרות של העקרונות, אשר פגעו בפעילות הכללית של כוח המשימה. כך למשל, פעל כוח המשימה באופן עצמאי, ולא שיתף פעולה עם הכוחות הצבאיים שפעלו במסגרת האו"ם ועם הסוכנויות האזרחיות. הכוחות המיוחדים נמצאו על אדמת סומליה למען השגת מטרה אחת - תפיסתו של איידיד. משימה זו, שאמנם עלתה בקנה אחד עם המדיניות של מזכ"ל האו"ם, פגעה קשות

גורם נוסף שהביא לכישלונה של המשימה היה הביטחון המופרז של הכוחות האמריקניים

במאמצי הפעולות ההומניטריות וברצון לשקם את סומליה. בתחום האסטרטגי החלטה 837 (6 ביוני 1993) הייתה למעשה הכרזת מלחמה של האו"ם על המיליציה של איידיד. ההחלטה הזו בצד פשיטות הכוחות האמריקניים בכלל וכוח המשימה רגיר בפרט גרמו במהלך הקיץ לנפגעים רבים בקרב האוכלוסייה הלא לוחמת במוגדישו. פעולות אלה ביטלו למעשה את הלגיטימיות של נוכחות האו"ם ושל ארצות הברית בסומליה.⁴⁰

מודיעין

המודיעין אינו מוגדר כאחד מעקרונות המלחמה, אך הוא משפיע עליהם. לדוגמה, מודיעין מדויק ומהימן תומך בעקרון ההתקפיות וההפתעה. ידיעת יכולותיו של האויב תומכות בעקרון החיסכון בכוח, וידיעות על כוונותיו יכולות לתמוך בעקרון האבטחה. נקודת כשל מהותית במהלך המעורבות האמריקנית בכלל ופעולות כוח המשימה רגיר בפרט הייתה תחום המודיעין.

בני הזוג טופלר טענו במחקרם כי במהלך המלחמה הקרה הדגישו סוכנויות הביון האמריקניות את

המודיעין המופק באמצעים אלקטרוניים. מגמה זו הביאה להסטה ממקורות איסוף אנושיים (יומינט), ולפיכך הדגש היה התמקדות ביכולותיו הצבאיות של האויב אך לא בכוונותיו.⁴¹ העימות המוגבל, על כל מרכיביו ומאפייניו, מצריך מידע המופק ממקורות אנושיים, כלומר מעבר ממודיעין כמותי למודיעין איכותי. ארגוני טרור, גרילה ופשע מאורגן הם ארגונים ממודרים בעלי חתימה אלקטרונית נמוכה או נעדרי כל חתימה שכזאת. קיים קושי לעקוב אחר חוליית טרור, אם הגוף הנלחם נגדה אינו יודע מהיכן היא יוצאת, מהן כוונותיה, והיכן היא מתכוונת לפגוע. לשם כך דרוש מודיעין אנושי (או על-פי ההגדרה בישראל - משתף פעולה).

מודיעין הוא אבן יסוד בסיסית להצלחתו של כל מבצע צבאי ובכלל זה גם פעולות צבאיות במסגרת העימות המוגבל.⁴² עם זאת, המודיעין צריך לספק מידע שאינו תמיד נחוץ בעימות בעצימות גבוהה המשקף התנגשות בין שני צבאות סדירים. יש חשיבות רבה למאפיינים הפוליטיים, הכלכליים והתרבותיים של האוכלוסייה מכיוון שעיקר המבצע נעשה בקרב האוכלוסייה המקומית. כמו כן יש לדעת היטב מיהו האויב - מהם קשריו ומערכת הגומלין שלו עם האוכלוסייה המקומית, מהי מידת עוצמתו ויכולותיו הצבאיות, וחשוב מכך - יש לדעת מהן כוונותיו.⁴³

למרות העוצמה הטכנולוגית האמריקנית בסומליה לא הצליחו כוחות שמירת השלום לבסס תשתית אנושית שתספק מודיעין על כוונותיו של איידיד ועל כוחות המיליציה שלו. הקושי החל עוד לפני הגעת כוחות שמירת השלום והכוחות המיוחדים. עם פינויה של השגרירות האמריקנית במוגדישו בינואר 1991, איבדה ארצות הברית את יכולת איסוף המודיעין שלה במדינה ואת אנשי הקשר המקומיים.⁴⁴ עם חזרתה של ארצות הברית לסומליה נעשו מאמצים רבים לשקם את יכולות האיסוף המקומיות, אך הקושי הרב הביא להסתמכות הולכת וגדלה על מודיעין אלקטרוני. בסומליה נעשה שימוש בטכנולוגיות איסוף ומעקב מתוחכמות, ובחלק מהן נעשה לראשונה שימוש מבצעי. כמו כן נהנו הכוחות האמריקניים מכלל יכולות האיסוף הלאומיות, וזכו לשיתוף פעולה מצד סוכנויות הביון האזרחיות.⁴⁵ אולם כל היתרון הטכנולוגי האמריקני לא התאים לעימות בעצימות נמוכה כפי שבא לידי ביטוי במערכה במוגדישו. ה-CIA לא הצליח לבנות מערכת מודיעין שהתבססה על משתפי פעולה מקרב בני שבטו של איידיד. יתר על כן, יום לפני בואו של כוח המשימה "הפסיד" בכיר הסוכנים של ה-CIA במשחק הרולטה הסומלית.⁴⁶ ה-CIA מעולם לא הצליח לשקם את רשת הריגול שלו בקרב כוחותיו

כוחות מיוחדים אמריקניים מעל רחובות מוגדישו | בחינת פעולותיו של כוח משימה רנג'ר מאפשרת למצוא כמה הפרות של העקרונות, אשר פגעו בפעילות הכללית של כוח זה

לתפיסת ההפעלה של הכוחות המיוחדים. העיקרון החשוב ביותר שהופר היה עקרון ההפתעה. למרות הניסיונות של גנרל גריסון לגוון את דפוסי הפעולה, בסופו של דבר למדו הסומלים את דפוסי הפעולה ואת הטכניקות הקרביות של כוח המשימה של ארצות הברית. משהופר עקרון ההפתעה הופרו גם כל העקרונות האחרים. הפרה זו באה לידי ביטוי בנקודת השיא של המעורבות האמריקנית, בפשיטה שהתבצעה ב־3 באוקטובר 1993.

מבצעי שמירת השלום. מאמר זה התמקד בקשר שבין עקרונות המלחמה ותפיסת ההפעלה של הכוחות המיוחדים לבין מבצע "גותיק סרפנט". לאחר דיון תאורטי בעקרונות המלחמה ובתפיסה של מקרבן נבחן יישומם של עקרונות המלחמה במהלך המבצע. ההתנהלות הצבאית בחודשים מאי - אוקטובר 1993 הובילה להפרה הדרגתית של רוב עקרונות המלחמה - העקרונות המסורתיים והעקרונות הנדרשים

של איידיד, ולכן הכוחות האמריקניים נאלצו להסתפק במודיעין חלקי, שהתבסס על עדויות שמיעה ועל מידע שהועבר דרך הסוכנים.⁴⁷ המודיעין חלקי שהעבירו הסוכנים המקומיים וחוסר היכולת לאתר ולתפוס את איידיד הביאו לשחיקה ביחסים שבין משתפי הפעולה המקומיים עם כוח המשימה.⁴⁸ עקב כך נאלצו הכוחות האמריקניים להסתמך יותר ויותר על מודיעין אלקטרוני בזירת הפעילות ולהתמודד מול אויב שאין לו כמעט חתימה אלקטרונית שניתן לאתרה באמצעים מתוחכמים.⁴⁹ כאמור, מקרבן קבע כי הפעולה צריכה להיות פשוטה. בהקשר זה, מודיעין מהימן יוביל לפעולה פשוטה ולצמצום חוסר הוודאות. המציאות הוכיחה כי היעדר מודיעין הביא להסתבכות הפשיטה במוגדישו ולהגברת חוסר הוודאות והחיסוך. את המודיעין האנושי שהופק בחן בקפדנות גנרל גריסון. ביום הפעולה הגיע המידע כי שניים מבכירי עוזריו של איידיד יימצאו בבניין מסוים בלב מוגדישו. מיעוט המידע, שנמצא אמין בסופו של דבר, חייב יציאה לפעולה בתנאים שהובילו

התפיסה של ארצות הברית, מקורה בהבנה כי בעימות המוגבל אין בלעדיות לפעילות הצבאית, ויש לשלב גם פעולות פוליטיות, כלכליות וחברתיות

בדיעבד לפגיעות קשות בכוח המשימה האמריקני ובכמה מאות סומלים. בתנאים מיטביים, שבהם יש שפע של מודיעין אמין ומדויק, ניתן אולי היה לבחור מועד ומקום אחרים לקיום המבצע ולא לבצעו בלב מעוזו של איידיד. לעומת האמריקנים נהנו הסומלים ממודיעין מדויק על כוונותיו ויכולותיו של כוח המשימה. התצפיות על בסיס הכוחות המיוחדים סיפקו למליציה של איידיד מודיעין על עיתוי היציאה של הכוחות לפעולות. כמו כן למדו הסומלים את דפוסי הפעולה של כוח המשימה והכינו את עצמם לקראתו. למעשה, העימות המוגבל בזירת הפעולה במוגדישו, שיקף סוג חדש של לוחמת מידע אשר יש בה יתרון מכריע לצד המשיג עליונות במודיעין אנושי.

סיכום

את הפעולה במוגדישו ניתן לבחון מהיבטים שונים כגון: השפעות רמות המלחמה זו על זו (האם ברמות המלחמה הנמוכות הובנו הדרישות של הרמות הגבוהות); פעילותו של צבא מודרני בעימות בעצימות נמוכה; לחימה אורבנית ומהות

5. יהושפט הרכבי, **מלחמה ואסטרטגיה**, תל-אביב, מערכות, 1990, עמ' 489

6. Russell F. Weigley, **The American Way of War – A History of United States Military Strategy and Policy**, Bloomington, Indiana University Press, 1973, pp.212-213; **American Military History**, Center of Military History, Washington DC, 1989, pp.6-7

7. Joint Chiefs of Staff, Joint Publication 3-05, **Doctrine for Joint Special Operations**, 1998, I, pp.4-5

8. מקרבן (לעיל הערה 4), עמ' 8-4

9. Colin S. Gray, "Handfuls of Heroes on Desperate Ventures: When do Special Operations Succeed?", **Parameters**, 29 (1) 1999, p.2

10. Carl Von Clausewitz, **On War**, Princeton, Princeton University Press, 1984, Book 3, pp.184-185

11. מקרבן (לעיל הערה 4), עמ' 24-8

12. Trevor Findlay, **The use of Force in Peace Operations**, Oxford, Oxford UN University Press, 2002, pp.194-195

13. מונטגומרי - דוח לאחר פעולה, עמ' 164

14. באודן (לעיל הערה 1), עמ' 24

15. בפעולה זו נורו 12 רקטות RPG לעבר המסוקים האמריקניים

16. באודן (לעיל הערה 1) עמ' 289-288

17. יסבי (לעיל הערה 1), עמ' 265. יש לציין כי כוח החילוץ וההצלה שנחת באתר ההתרסקות הראשון הספיק להתאמן כיחידה הומוגנית רק במשך כמה חודשים לפני שנשלח לסומליה.

ראו: באודן (לעיל הערה 1), עמ' 162

18. על ההבדלים המבצעיים והמנטליים ראו: באודן (לעיל הערה 1), עמ' 39-38

19. כוחות אלה היו חלק מכוחות שמירת השלום של האו"ם

20. Russell W. Glenn and Gina Kingston, **Urban Battle Command in the 21st Century**, Santa Monica, Rand, 2005, p.3

21. Clifford E. Day, **Critical Analysis on the Defeat of Task Force Ranger**, Air Command and Staff College, 1997, pp.19-20

ראו גם: יסבי (לעיל הערה 1), עמ' 295

22. Lee S. Gingery, **Principles of Military Operations Other Than War as Applied to the United Nations Operation in Somalia II**, Newport, Naval War College, 1997, p.11

23. מדינה כושלת היא מדינה שבה התמוטטו מבני השלטון והמשפט, והיא איבדה את המונופול על השימוש בכוח ואת היכולת לאכוף את החוק. כמו כן למדינה כזו אין יכולת לייצג את עצמה מול המערכת הבינ-לאומית

24. מושג זה מתייחס לאזורים בתוך מדינת לאום שבהם אין לשלטון המרכזי יכולת לאכוף את החוק באופן יעיל

שיירה אמריקנית של משאיות ורק"ם המלווה במסוקים בדרכה למוגדישו | מחסור ברכב קרבי משוריין אמריקני שהיה אמור לפעול לצד הכוחות האמריקניים האריך את זמן התארגנותה של שיירת החילוץ

הערות

1. הספר המפורט ביותר על הפשיטה הוא: Mark

Bowden, **Black Hawk Down – A Story of Modern War**, New York, Signet, 1999

(יצא לאור בעברית: מרק באודן, **התרסקות במוגדישו**, תל-אביב, מערכות, 2002). תיאורים מפורטים נוספים ניתן למצוא בספרים הבאים: John D. Lock, **To Fight with Intrepidity: The Complete History of the US Army Rangers, 1622 to Present**, New York, Pocket Books, 1998, pp. 496-565; David C. Isby, **Leave No Man Behind – Liberation and Capture Missions**, London, Cassell, 2004, pp.258-300

שני הספרים מביאים בעיקר את נקודת המבט של ארצות הברית, ואילו בספרו של באודן קיימת גם נקודת המבט של סומליה

2. על היחידה ראו: John M. Collins, **Special Operations Forces**, Washington DC, National Defense University Press, 1994, pp.55-56

3. Thomas K. Adams, **US Special Operations Forces in Action – The Challenge of Unconventional Warfare**, London, Frank Cass, 1998, p.261

4. William H. McRaven, **SPEC OPS – Case Studies in Special Operation Warfare: Theory and Practice**, Novato: Presidio, 1996, pp.1-25

הפרתו של עקרון ההפתעה, החל ברמה המדינית וכלה ברמה הטקטית, גרם ל"אפקט דומינו", שהביא לקריסתם של כל עקרונות המלחמה, לכישלונה של הפשיטה ולפיכת לכישלוננו של המבצע כולו. רמות חיילות גבוהה, משמעת ולכידות חברתית הם שמנעו בסופו של דבר אסון מבצעי כבד יותר לכוח משימה רגיר.

עקרון העל של מקרבן, השגת עליונות יחסית, הופר גם כן ותרם לקריסת תכנית הפעולה. אמנם התכנית הייתה פשוטה, אך היא הסתמכה על היתרון הטקטי של הכוחות המיוחדים. יתרון טקטי זה אבד בעקבות תהליך הלמידה של המיליציה. השגת יתרון יחסי נגזרה מעקרון ההפתעה, וייתכן כי זהו העיקרון החשוב ביותר במבצעים של כוחות מיוחדים. כך למשל השגת ההפתעה בשלבים הראשונים של מבצע אנטבה היא זה שהכריעה את גורל המבצע כולו.

לא הייתה בכוונתי להציע במאמר זה דרכי פעולה חלופיות שמפקד כוח המשימה גריסון צריך היה לשקול, ולקבוע האם כוח המשימה היה צריך לנהוג אחרת בזמן המבצע. עם זאת, כוונת המאמר הייתה להצביע על כך שעקרונות המלחמה המסורתיים תקפים גם בפעולות של כוחות מיוחדים וכי יש לבנות את תכנית הפעולה, כשהעקרונות האלה עומדים לנגד עיניהם של מתכנני המבצעים.

25. ראו: ג'ון קיגן, **תולדות הלחימה**, תל-אביב, דביר, 1996, עמ' 66-67.

26. ראו את הסברו האנתרופולוגי המרתק של ג'רד דיימונד, **רובים, חיידיקים ופלדה - גורלותיהן של חברות אדם**, תל-אביב, עם עובד, 2002, עמ' 61-63.

27. William A. Kendrick, "Peacekeeping Operations in Somalia", **Infantry**, May-June 1995, p. 31.

28. Thomas K. Adams, **US Special Operations Forces in Action – The Challenge of Unconventional Warfare**, London, Frank Cass, 1998, p. 262. לפיכך מסקנתו של אדמס היא כי יש להחשיב את המבצע כמוצלח מבחינה צבאית. היעדים הושגו, וכוח המשימה החזיק מעמד עד שחולץ למרות נחיתותו המספרית. שם, 264.

29. לייעוד כוח דלתא ראו: James F. Dunnigan, **The Perfect Soldier - Special Operations, Commandos and the Future of US Warfare**, New York, Citadel press Books, 2003, p. 7.

30. באודן (לעיל הערה 1), עמ' 23.

31. Timothy Karcher, **Understanding the "Victory Diseases", from the Little Bighorn to Mogadishu and Beyond**, Fort Leavenworth, Combat Studies Institute Press, 2004, p. 34.

32. ההנחה שבסומליה נמצאו יועצים שנשלחו על-ידי בר-לאדן מופיעה בכמה מחקרים. ראו למשל: באודן (לעיל הערה 1), עמ' 132. כמו כן ראו: Richard A. Clarke, **Against All Enemies – Inside America's War on Terror**, New York, Free Press, 2004, p. 85; Paul L. Williams, **Al Qaeda – Brotherhood of Terror**, [n.p] Alpha, 2002, p. 84. עם זאת יש לציין כי הקישור בין אלקאעידה ובין המיליציה של איידיד נעשה רק ב-1998 לאחר התקפות הטרור על הגשריריות האמריקניות בקניה ובטנזניה (7 באוגוסט 1998). שאול שייטון כי בר-לאדן, שפעל בתקופה זו מסודר, עודד את איידיד לצאת במאבק אלם נגד כוחות האו"ם וארצות הברית. ראו: שאול שייטון, **משולש הטרור בים האדום - סודאן, סומליה, טימן והטרור האסלאמי**, הרצליה, מפעלות המרכז הבינתחומי-הרצליה, 2004, עמ' 89 וכן **הג'יהאד שלא נגמר - המג'אהדין, הטאליבאן ובן-לאדן**, הרצליה, מפעלות המרכז הבינתחומי-הרצליה, 2002, עמ' 132-133. כמו כן שייטון כי במהלך הקרב ב-3 באוקטובר מילאו לוחמי המיליציה של איידיד תפקיד משני וכי את עיקר הלחימה ואת הפלת שני המסוקים יש לזקוף לזכותם של מתנדבים אסלאמים שהיו קשורים לתנועת אלקאעידה. ראו לעיל שייטון, עמ' 91. שייטון מסתמך על מקורות משניים בקביעה זו, ולפיכך קשה להעריך את מידת המעורבות של אלקאעידה בעימות בסומליה. כמו כן יש לזכור כי לאחר שתי מתקפות הטרור במזרח אפריקה (אוגוסט

1998) יוחסה כל מתקפת טרור לרשת הטרור העולמית שפרס בר-לאדן.

33. קרצ'ר (לעיל הערה 31), עמ' 39-44.

34. FM 7-98 CH 1 Section II.

35. זאת בניגוד לוויכוח התאורטי שנערך בשנים האחרונות בצה"ל בנוגע לסוגיה האם יש צורך להגדיר מערכת עקרונות שונה לעימות המוגבל. ראו בהקשר זה: אמ"ץ תוה"ד, **העימות המוגבל**, מסמך פנימי, 2003, עמ' 56-57. הקביעה בחוברת המטכ"ל היא כי עשרת עקרונות המלחמה של צה"ל "...הינם בתוקף גם לסוגי עימות זה [העימות המוגבל], שם, עמ' 57. עמדה מנוגדת לקו הרשמי הציגו אלי"ם שמואל ניר שקבע כי יש לבנות מערכת עקרונות מלחמה שתתאים לאופיו של העימות המוגבל. ראו: שמואל ניר, "עקרונות המלחמה - האם הם מתיישבים עם טבע העימות המוגבל", בתוך: אמ"ץ תוה"ד, **זרקו: העימות המוגבל - קובץ מאמרים**, מסמך פנימי, 2002, עמ' 2-14. (מאמרו של ניר פורסם לראשונה באוגוסט 2001). ראו גם את מאמרו של סא"ל יעקב בנגו שקבע כי העקרונות המסורתיים מתאימים לרמה הטקטית בעימות המוגבל וכי יש לקבוע מערכת עקרונות נוספת עבור הרמה המערכתית והאסטרטגית. יעקב בנגו, "האם צריך לחדש את עקרונות המלחמה: הוויכוח בין האסכולה המסורתית לאסכולת העימות המוגבל - מי צודק?", **מערכות** 402 (2005), עמ' 10-17.

36. כדוגמה ניתן לציין את קבלת החלטות של גנרל אייזנהאואר במהלך מלחמת העולם השנייה בזירה האירופית. אייזנהאואר החליט כי אף שלעיר ברלין יש חשיבות פוליטית הרי היא איננה יעד אסטרטגי חשוב, וכיבושה יגרום לעשרות אלפי נפגעים לכוחות האמריקניים. הדרג הפוליטי בארצות הברית לא התערב במערכת שיקולים זו של מפקד הזירה. ככלל במלחמת העולם השנייה הוגדר היעד הפוליטי בבירור: הכרעה מוחלטת של מדינות הציר. הדרכים להשגת יעד זה הושארו בידיהם של מפקדי הזירות השונים. לדיון ברמות המלחמה ראו: חנן טל, **אסטרטגיה - מהות, יעדים, אמצעים**, באר שבע, אוניברסיטת בר-גוריון, 1995, עמ' 11, 49-65.

37. למעשה מסיומה של מלחמת העולם השנייה כל המלחמות שניהלה ארצות הברית היו מלחמות מוגבלות. לסוגי ההגבלות ראו: יהושפט הרכבי, **מלחמה ואסטרטגיה**, תל-אביב, המכללה לביטחון לאומי, עמ' 396-398.

38. דפוס פעולה זה מתקיים כיום במלחמה שהכריזה ארצות הברית נגד הברית הסמים מאמריקה הלטינית והוא מכונה 'שיתופיות בין-משרדית'.

39. כך למשל לא נקבע תאריך לפרוץ מלחמת ויטנאם וגם לא לסיומה. מחקרים שונים מציינים שנים שונות, ולכל אחד מהם יש היגיון ברור. כך למשל ניתן לקבוע את 1945, 1954, 1959, 1964 או את 1965 כשנים שבהן החלה המלחמה. כל תאריך הוא נכון והגיוני, מכיוון שהוא מציין אירוע חשוב בהתפתחות

המלחמה. גם לסיומה של המלחמה אין תאריך ברור. יש המציינים את 1969 - השנה שבה החל הצבא האמריקני להעביר את אחריות ניהול המלחמה לידי הצבא הדרום ויטנאמי, יש המציינים את 1973 - השנה שבה עזב אחרון החיילים האמריקניים את ויטנאם, ויש המציינים את 1975 - השנה שבה כבשה צפון ויטנאם את החלק הדרומי של המדינה.

40. גינג'רי (לעיל הערה 22), עמ' 8-9.

41. אלווין והידי טופלר, **מלחמה ואנטי-מלחמה**, אור יהודה, ספריית מעריב, 1994, עמ' 180.

42. Kenneth Allard, **Somalia Operations: Lessons Learned**, Washington DC, National Defense University Press, 1995, 74.

43. ראו הפרק העוסק במודיעין ב-Department of the Army, FM 7-98, **Operations in Low Intensity Conflict**, (1992), Chapter 4 Section 6. ראו גם: טופלר (לעיל הערה 41), עמ' 180.

44. Valerie Lofland, "Somalia: US Intervention and Operation Restore Hope", in Naval War College, **Case Studies in Policy & Implementation**, New Port, Naval War College Press, 2002, p. 54.

45. אלרד (לעיל הערה 42), עמ' 74; יסבי (לעיל הערה 1), עמ' 266-267.

46. זוהי הגרסה הסומלית לרולטה הרוסית. במקום אקדח תופי משתמשים ברובה קלציניקוב.

47. יסבי (לעיל הערה 1), עמ' 298.

48. באודן (לעיל הערה 1), עמ' 27-29.

49. אלוף (מיל') אהרון יריב טוען כי מול ארגון טרור או גרילה יש להפעיל מגוון של אמצעי מודיעין החל בפרסומים גלויים, דרך מודיעין חזותי ואלקטרוני וכלה בסוכנים, אך למרות זאת המודיעין האנושי צריך למלא תפקיד מרכזי. ראו: אהרון יריב "תפקיד המודיעין בלחימה בטרור", בתוך: צבי עופר ואבי קובר (עורכים), **מודיעין וביטחון לאומי**, תל-אביב, מערכות, 1988, עמ' 538-539.